

CONFERINȚA INTERDISCIPLINARĂ „DIE GESCHICHTE
DER BUKOWINA NACH DEM VISUAL TURN”,
AUGSBURG, 17–19 OCTOMBRIE 2019

HARIETA MARECI-SABOL

**The Interdisciplinary Conference “Histories of Bukovina after
the Visual Turn” Augsburg, 17–19 October 2019**

(Abstract)*

In an epoch of challenges and in the context of a diversified approach to history, the need to reconsider visual representation (from photography, map, painting, postcard to statistical tables or musical scores) is increasingly invoked. The awakening of the interest for the image in the study of Bukovina's past was the objective of the Conference held in Augsburg between 17 and 19 October 2019, and the conclusions of this meeting that brought together specialists from seven countries refer to the plural interpretation of history by understanding the surface and depth (symbolic) senses that the image has as a historical source or as a stimulating factor in the field of historical research.

Keywords: image, history, Bukovina, Augsburg, dialogue, opinion.

Istoria probează modul în care imaginea unui teritoriu se modelează în funcție de diverse categorii de izvoare. Statisticile, rapoartele, presa, corespondența, memorialistica sunt necesare în analiza și reconsiderarea faptelor, fenomenelor ori proceselor din trecut, sau, cu alte cuvinte, pentru acel „retour de l'événement”, după cum îl numea Pierre Nora. La rândul ei, interdisciplinaritatea propune răspunsuri la provocările „dialecticii interpretării”, atrăgând atenția la raportul imagine-sunet pe de o parte, și realitățile politico-economice și sociale ale unei epoci specifice pe de altă parte. În ceea ce privește narațiunea vizuală, ea a fost mai puțin chestionată din cauza caracterului superficial sau potențialului manipulator invocate, adesea, de istoricii conservatori. Aceeași narațiune vizuală aduce sugestii inovatoare, iar istoriografia structuralistă, franceză și anglo-saxonă oferă suficiente exemple de pledoarii pentru multiplicarea surselor în reconstituirea trecutului. Într-un astfel de curent se înscrie manifestarea organizată de Bukovina Institut de la

* Traducere: Harieta Mareci-Sabol.

Analele Bucovinei, XXVII, 2 (55), p. 697–699, Rădăuți – București, 2020

Universitatea din Augsburg, cu ocazia aniversării a 30 de ani de la fondarea sa. Conferința internațională „Die Geschichte der Bukowina nach dem Visual” a stat sub semnul interdisciplinarității, accentul fiind pus pe imaginea care, dincolo de anumite filtrele ideologice ori stereotipuri, poate reflecta pluralismul etnic și multilingvismul Bucovinei.

În deschiderea reuniunii, prelegerea *Der Klang der Bilder: Czernowitzer Postmemories*, susținută de profesorii Marianne Hirsch și Leo Spitzer (New York) a demonstrat cum „fotografiile de pe stradă”, specifice perioadei interbelice sau portretele unor rezidenți evrei din Cernăuți, realizate în perioada 1941–1942, pot fi puse în relație cu amintirile, pasajele biografice și fragmente literare. Atrăgând atenția asupra limitei sensibile între realitate și imaginație (evidentă, mai ales, în memorialistică), cei doi cercetători au încercat să completeze secvențe istorice descrise în diverse narațiuni non-vizuale.

Prima sesiune de comunicări – *1849 bis 1918: Visuelle Kodierung des neuen Kronlandes* a fost deschisă de Julia Lienemeyer (Frankfurt am Main), care a prezentat rezultatele unui studiu morfologic urban care îmbină elemente de istorie și arhitectură. Utilizând șase hărți ale orașului Cernăuți din perioada 1774–1912, au fost identificate aspecte ce țin de evoluția urbană, precum extinderea perimetrului rezidențial și modelarea orașului în funcție de trăsăturile pe care i le conferea statutul de capitală de ducat autonom. Dietmar Friesenegger (Ithaca) a adus în primplan parcursul biografic și activitatea lui Eusebie Mandicevschi (Eusebius Mandyczewski) de la moartea căruia se împliniseră 90 de ani. Autor al cantatei „Im Buchenland” – interpretată, pentru prima dată, în 1889 în onoarea împăratului – muzicologul și compozitorul cernăuțean a imprimat creației sale particularitățile patriei sale: „interacțiunea și integrarea interetnică”. Bogdana Labinska (Cernăuți) a menționat strategiile didactice adoptate în Bucovina austriacă și modul în care manuale publicate la Viena în perioada 1867–1918 indicau relația dintre centru și periferie. Harieta Sabol și Ștefan Purici (Suceava, Rădăuți) au evidențiat importanța cărților poștale ca sursă istorică, remarcând asocierea lor cu un anumit tip de mesaj politic, social și ideologic. Aceași temă a fost abordată de Maren Röger (Augsburg), care a descris caracteristicile regionale ale ilustratelor din Bucovina, oferind deopotrivă informații despre estetica, producția, scopul și „beneficiile” circulației cărților poștale. În considerațiile sale pe marginea comunicărilor susținute, profesorul Andrei Corbea-Hoișie (Iași) a remarcat dinamica imaginii și capacitatea acesteia de a ilustra deopotrivă tipologiile, seriile și motivele generalizate în întreg imperiul și paradoxurile vieții cotidiene în Bucovina.

Cartea poștală a rămas laitmotivul primei intervenții în sesiunea de după-amiază – *1918 bis 1940: Rumänisierung, auch visuell?*, Benjamin Grilj (Viena, St. Pölten) propunând o retrospectivă asupra vieții și activității celui mai prolific producător și editor de ilustrate din Bucovina: Leon König. O analiză a culturii vizuale (care „transcede textul și imaginea”) a fost întreprinsă de Ioana Scridon (Cluj-Napoca), autoarea oprindu-se asupra documentării textuale și fotografice a Bucovinei în „Enciclopedia României” apărută în anul 1938. Comentariile Marianei

Hausleitner (Berlin) au vizat consecințele măsurilor luate de regimurile interbelice, în special ale „cronologiei naționalismului și naționalizării”, cu reverberații în plan ideatic și imagistic. Diagramele, tabelele și hărțile – ca modalitate de „vizualizare statistică a germanilor din Bucovina în perioada interbelică” – au făcut obiectul comunicării lui Philipp Kröger (Augsburg), iar Anca Filipovici (Cluj-Napoca) a reconstruit, prin intermediul fotografiei și al memorialisticii, secvențe din „realitatea” tinerilor bucovineni de origine evreiască, amintind atât de activitățile specifice vârstei și timpului liber, cât și de poziționarea acestora față de diverse curente politice.

Grupate sub titlul *Projects and Source*, ultimele două contribuții au aparținut lui Sergij Osatschuk (Cernăuți) – care, folosindu-se de picturi și fotografii despre Cernăuți, a ridicat o serie de întrebări legate de conștientizarea dimensiunii culturale ale orașului – și Constantin Ungureanu (Chișinău), ale cărui preocupări cartografice și statistice au fost reiterate în prezentarea „Atlasului Bucovinei”. Și într-un caz și în celălalt s-a pus în lumină valoarea informativă a resurselor vizuale și rolul acestora în interogarea trecutului.

Ziua a treia a conferinței s-a deschis cu secțiunea *Ideologie und Bild: Die Nachkriegszeit*, în cadrul căreia Alexander Weidle (Augsburg) a explorat conținutul documentar al albumelor fotografice la care echipa Institutului din Augsburg a avut acces în timpul interviurilor luate germanilor bucovineni sau urmașilor acestora. Când privește intervenția Yuliei Levina (Cernăuți), aceasta s-a construit pe interpretarea afișelor propagandistice sovietice referitoare la „crearea conștiinței colective la bucovineni în perioada de sovietizării”. De altfel, în comentariul Katharinei Haberkorn (Augsburg) s-a subliniat tocmai locul fotografiei și a materialelor ilustrate (precum afișele) în cercetarea istorică, mai ales când aceasta privește un teritoriu al tranziției și interacțiunii ideologice și culturale.

Tematica ultimei secțiuni – *Nach 1989/91: Neue Perspektiven, alte Bilder?* i-a oferit lui Joseph Moser (West Chester) ocazia de a aduce în atenție cinematografia inspirată de viața de zi cu zi sau de simbolistica orașului Cernăuți, investigația sa axându-se pe validarea imaginii prin mărturia personajelor care apar, în special, în producțiile documentare. În același registru al „abordărilor emoționale și socio-istorice”, Anna Skorejko și Kateryna Valiavska (Cernăuți) au demonstrat cum fotografiile de familie pot fi utilizate în discursul metanarativ și evaluativ. Concluzionând, Gaelle Fisher (München) s-a concentrat asupra criticii surselor vizuale, o critică necesară pentru a le confirma viabilitatea.

Asemenea discuțiilor purtate după fiecare secțiune, comentariile finale au condus către reprezentarea vizuală ca factor stimulator în câmpul cercetării istorice și ca mijloc de aducere în prezent a unor narațiuni uitate, incomplete sau greu de reconfigurat în desfășurarea lor temporală. Diversitatea și originalitatea abordărilor au făcut dovada capacității imaginii de a evoca particularitățile istoriei Bucovinei ca teritoriu de contact și de transfer, deschizând astfel drum unor proiecte viitoare, pe măsura interesului și a preferințelor generației din era vizualului.